

LEAF prieskum Slovákov v zahraničí 2018

Obsah:

Hlavné zistenia	1
Metodológia	2
Respondenti	2
Návrat na Slovensko	3
Kontakt so Slovenskom	3
Zvažovanie návratu	3
Komparatívne výhody Slovenska	5
Motivačné faktory	7
Zaujímavá pracovná príležitosť	9
Pridaná hodnota, ktorú môžu poskytnúť Slováci v zahraničí pre Slovensko	10
Slovensko očami Slovákov žijúcich v zahraničí	12
<i>Problémy Slovenska</i>	12
<i>Pozitíva Slovenska</i>	13
Nový pohľad na faktory, ktoré môžu určovať zvažovanie návratu	13
Annex	20
Návrat na Slovensko/ krajiny - 2018	20
Návrat na Slovensko/ krajiny - 2016	20
Faktory motivujúce k návratu - 2018	21
Problémy SR očami Slovákov v zahraničí 2018	22
Pozitíva SR očami Slovákov v zahraničí 2018	22

Hlavné zistenia

1. V porovnaní s rokom 2016 vyššie percento Slovákov nevyklučuje návrat naprieč všetkými krajinami.
2. V Spojenom kráľovstve napriek čoraz viac blížiacemu sa Brexitu pozorujeme minimálne zmeny oproti novembru 2016. Slováci v Spojenom kráľovstve sú vo všeobecnosti návratu viac naklonení ako v iných krajinách.
3. Faktorom, ktorý dokáže Slovákov v zahraničí najviac motivovať k návratu (s výnimkou rodiny) je konkrétna pracovná ponuka, ktorú ako faktor uviedlo 47% opýtaných. Štátne podporné schémy sa nejavia byť silným motivačným faktorom, keďže ich zvolilo len 5% opýtaných.
4. Za najväčšiu komparatívnu výhodu Slovenska Slováci v zahraničí považujú najmä návrat ku koreňom (49%) Emocionálny vzťah ku Slovensku sa javí byť dôležitejším ako pragmatické dôvody.
5. Až 75% Slovákom v zahraničí aj naďalej najviac na Slovensku prekáža korupcia, klientelizmus a rodinkárstvo.
6. Národnosť partnera a čas strávený v zahraničí spolu s kontaktom so Slovákami v zahraničí sa javia byť hlavnými prediktormi zvažovania návratu.
7. Najväčší príklon k návratu do jedného roka vykazujú študenti medzinárodných vzťahov, európskych štúdií a politológie. Či už to je podmienkou praxe na domácom ministerstve v prípade medzinárodných vzťahov alebo záujmom o domácu politiku v kontexte EÚ, len 10% sa neplánuje vrátiť na Slovensko. Na druhej strane spektra sú inžinieri, z ktorých až $\frac{1}{3}$ neplánuje návrat.
8. Z rozdielnych sektorov sa ukazuje, že viac ako $\frac{1}{3}$ zamestnancov automobilového sektoru zvažuje návrat v dlhodobom horizonte a 5% do jedného roka, pričom len 18% odmieta návrat

Metodológia

Prieskum bol realizovaný medzi Slovákami žijúcimi v zahraničí prostredníctvom on-line dotazníka v období 6. - 27. novembra 2018. Respondenti boli dotazovaní ohľadne ich pohľadu na nasledujúce témy: Návrat na Slovensko a motivácia k návratu, vnímanie Slovenska, práca, dobrovoľníctvo, slovenské komunity v zahraničí a organizácia LEAF. Dotazník bol počas celej doby zberu dát prístupný na stránke spap.leaf.sk a bol primárne šírený prostredníctvom sociálnych sietí Facebook a LinkedIn. Účasť na prieskume nebola podmienená predložením dokladov o pobyte v zahraničí, či slovenskom štátnom občianstve.

Prieskum nie je reprezentatívny na celú populáciu Slovákov v zahraničí. Aj keď počet respondentov je vysoký, ich pomer podľa jednotlivých krajín nezodpovedá existujúcim štatistikám. Je potrebné počítať aj s predpokladom, že ak respondenti celý náš dotazník vyplnili, pravdepodobne majú určitú mieru záujmu o Slovensko, čím sa do určitej miery skresľujú od nich získané informácie. Navyše bol prieskum z určitej časti šírený aj pomocou článku Denníka N. Pre tieto skutočnosti sme sa rozhodli v našej analýze dát z prieskumu sústrediť predovšetkým na vzťahy medzi jednotlivými premennými a nachádzanie vzorcov správania a nie zovšeobecňovanie dát na základe reprezentatívnej vzorky.

Respondenti

- Do prieskumu sa zapojilo 4044 Slovákov žijúcich v 72 krajinách sveta.
- Z toho bolo 54% žien a 45% mužov a 18 respondentov uviedlo „iné“ ako pohlavie
- Najviac respondentov žije v Čechách (27%), Spojenom kráľovstve (13%) a v Nemecku (8%).
- Až 17% respondentov pochádza z Bratislavy a 10% z Košíc (2 najčastejšie odpovede)
- Viac ako polovica (69%) respondentov sú zamestnanci, 22% sú vysokoškolskí študenti a 3% sú momentálne nezamestnaní a neštudujúci. 6% respondentov sa neidentifikuje so žiadnou z uvedených kategórií.
- Viac ako 63% respondentov ukončilo vysokú školu na jednom zo stupňov, pričom pre 29% respondentov je stredná škola najvyšším stupňom vzdelania
- 48% respondentov je vo veku 26-35 rokov (24-30 = 39%; 18-23 = 16%; 30-40 = 38%; 41+ = 11%)

Návrat na Slovensko

1. Kontakt so Slovenskom

Ako najčastejší dôvod pre odchod zo Slovenska respondenti uviedli kvalitnejšie vzdelanie v zahraničí (36%) nasledované lepšou platenou prácou v zahraničí, dočasnou alebo dlhodobou (23%)

98% respondentov, ktorí sú nejakým spôsobom v kontakte so Slovenskom uviedlo, že hlavným spôsobom prepojenia s ich rodnou krajinou je ich rodina

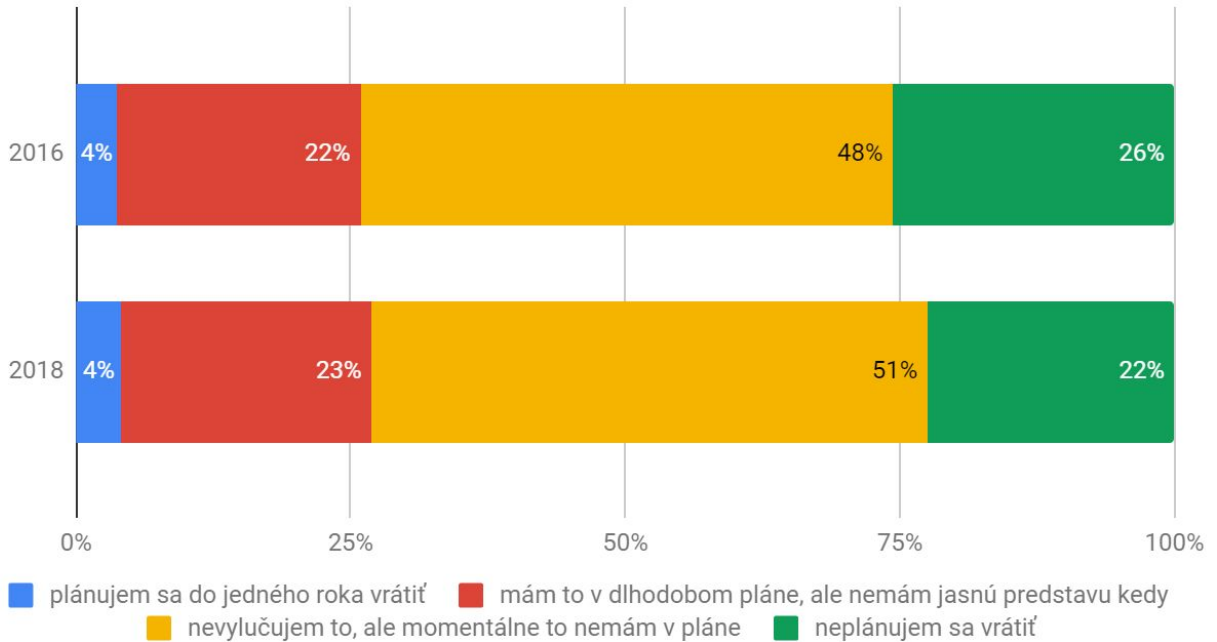
Až 20% opýtaných uviedlo, že v súčasnosti aktívne spolupracujú s organizáciou, alebo jednotlivcami na Slovensku.

2. Zvažovanie návratu

Celkovo sa výsledky 2018 javia byť pozitívnejšie ako v roku 2016 z hľadiska zvažovania Návratu, keďže sa zmenšila skupina, ľudí, ktorí návrat vylučujú úplne. Pevne rozhodnutých o tom, že sa na Slovensko už nevrátia je 22% respondentov. Len veľmi malá časť – 4% sa plánuje vrátiť do jedného roka.

Rozmýšľanie Slovákov v zahraničí o návrate

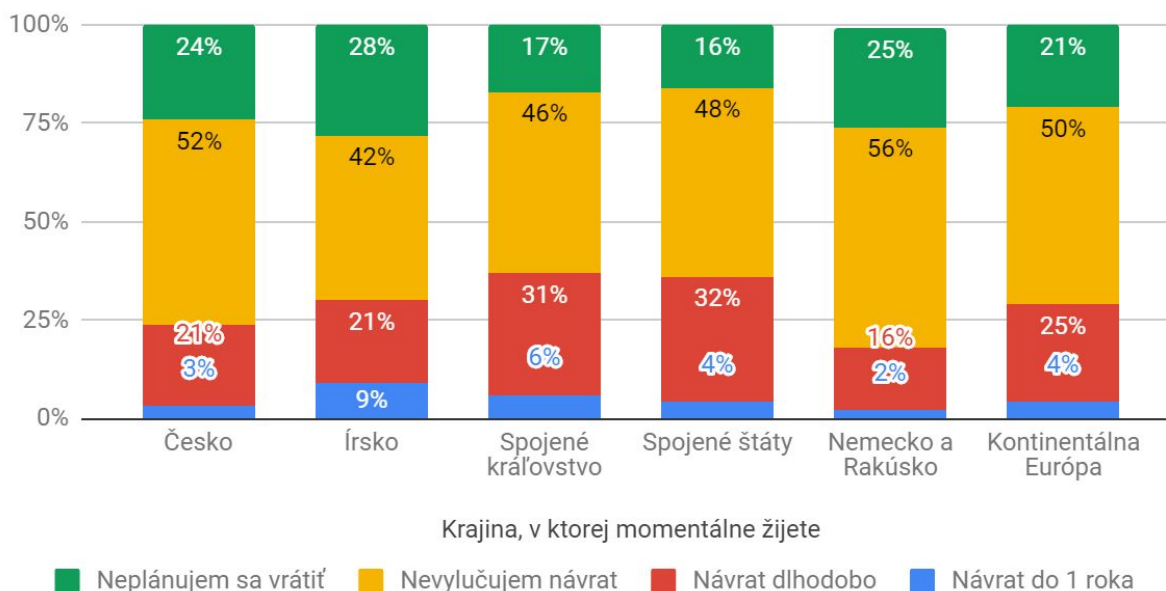
LEAF 2019

Najväčší rozdiel je v prípade Slovákov žijúcich v **ČR**, kde v porovnaní s rokom 2016 o **9% menej respondentov neplánuje návrat a 6% viac zvažuje návrat dlhodobo**. V prípade Rakúska a Nemecka a celkovo kontinentálnej Európy (kde spadá HOL, FR, DEN, SWI, BEL) hovoríme o málo percentných posunoch, ale stále s pozitívnym trendom.

Rozmýšľanie o návrate v rôznych krajinách

LEAF 2019

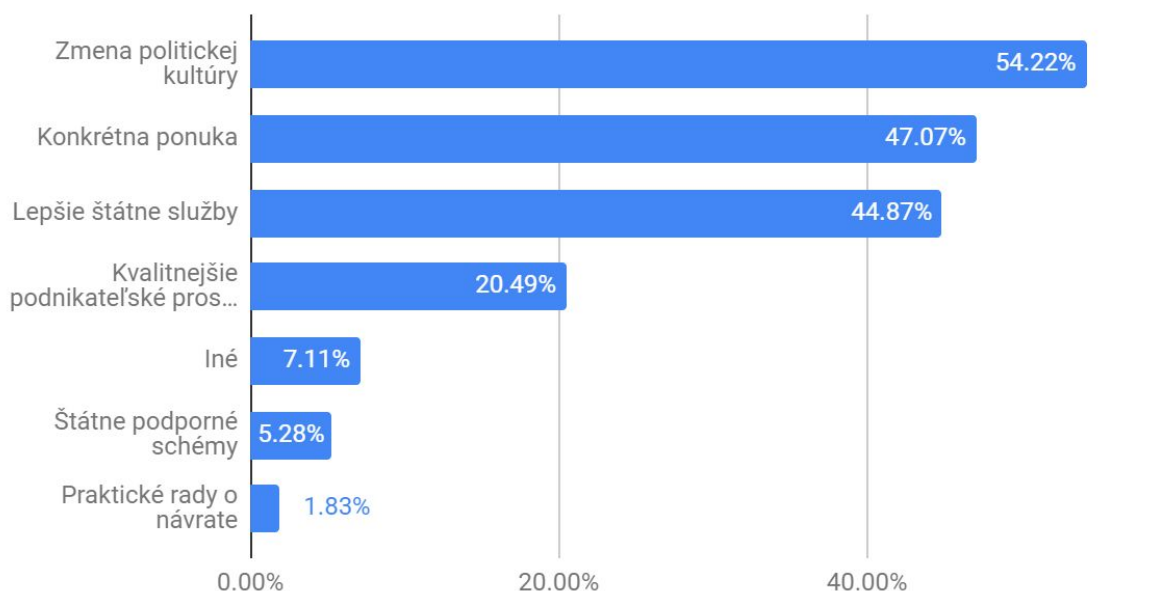
2. Komparatívne výhody Slovenska

“Ľudia, ktorí sa vrátili, často hovoria aj o komparatívnych výhodách Slovenska. Čo je pre Vás osobne najdôležitejšie, ak by ste niekedy v budúcnosti zvažovali návrat? (označte maximálne dva faktory)” - na túto otázku nám odpovedalo 3555 Slovákov žijúcich v zahraničí.

Za komparatívnu výhodu Slovenska polovica (49%) respondentov považuje emocionálne puto, ktoré majú ku svojej domovine. **Emocionálny vzťah ku Slovensku sa javí byť dôležitejším ako pragmatické dôvody** (nepresýtený trh, jednoduchší prístup k zaujímavých príležitostiach aj v mladšom veku). 36% respondentov za komparatívnu výhodu pôsobenia na Slovensku namiesto zahraničia vníma aj možnosť pomôcť spoločnosti doma na Slovensku.

Komparatívna výhoda Slovenska podľa Slovákov v zahraničí

LEAF 2019

Pozn. autora: Jedná sa o otázku s výberom viacerých možností. Percentá reprezentujú pomer medzi počtom zvolení danej odpovede a respondentov, ktorí odpovedali na túto otázku.

Hlavné komparatívne výhody sa líšia od krajiny ku krajine, avšak naprieč všetkými, s výnimkou Spojených štátov a Spojeného kráľovstva, dominuje návrat ku koreňom.

SPAP prieskum Slovákov v zahraničí - 2018

Krajina, v ktorej momentálne žijete	Komparatívne výhody SR							
	Nepresýtený trh	Prístup k príležitostiam	Menej hektiky	Možnosť pomôcť	Návrat ku koreňom	Žiadne výhody	Iné	Spolu
Česko	8%	6%	14%	26%	33%	9%	5%	1255
Írsko	3%	6%	17%	15%	36%	13%	9%	175
Spojené kráľovstvo	12%	10%	17%	25%	24%	8%	4%	666
Spojené štáty	6%	4%	23%	29%	25%	7%	6%	186
Nemecko a	8%	6%	15%	19%	33%	14%	6%	595

Rakúsko									
Kontinentálna Európa	12%	7%	15%	21%	32%	7%	5%	916	
Spolu	355	26	582	890	1169	343	190	3555	

3. Motivačné faktory

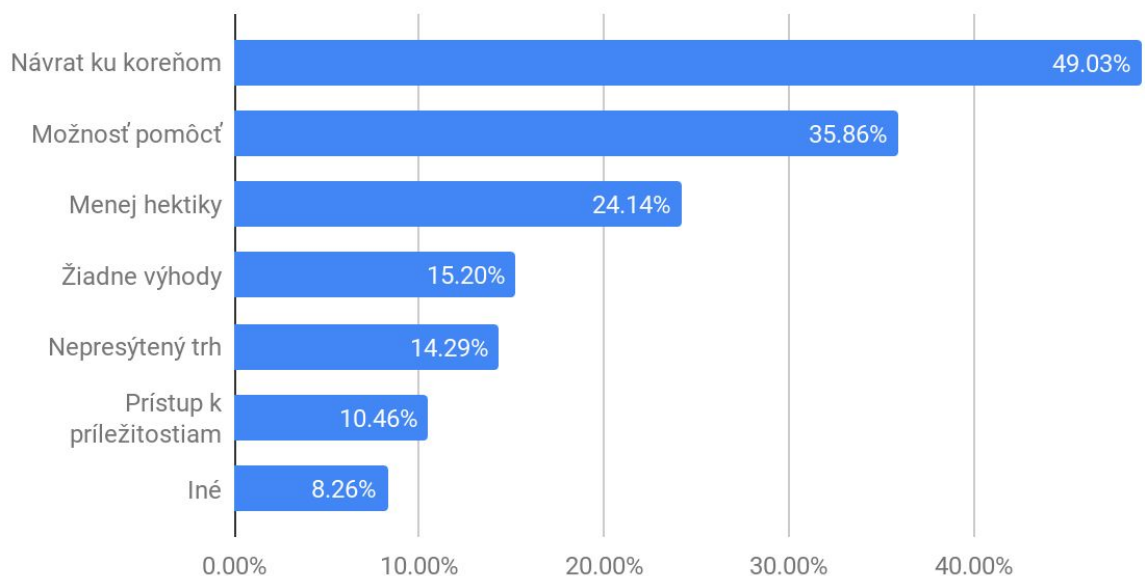
Zmena politickej kultúry a hneď za ňou konkrétna pracovná ponuka sa ukazujú byť hlavnými faktormi motivujúcimi k návratu. Vysoké čísla pri prvom faktore by sa dali interpretovať problematickou spoločenskou a politickou situáciou v krajine v roku 2018. Avšak dva roky späť boli oba tieto faktory podobne silné, čo poukazuje na ich kontinuálnosť vo zvažovaní o návrate medzi slovenskými expatmi.

Popri spoločenských faktoroch – zmene politickej kultúry, ktorá by motivovala k návratu na Slovensko 54% respondentov a lepšej kvalite štátom poskytovaných služieb, ktorú si ako motivujúci faktor vybralo 45% respondentov, sú pre Slovákov silno motivujúce aj faktory individuálne vplývajúce na život jednotlivca – až 47% respondentov uviedlo, že by ich na Slovensko prilákala aj konkrétna zaujímavá pracovná ponuka. Len 156 respondentov z 2953 (5,28%) považuje za faktor, ktorý by ich mohol značne ovplyvniť pri rozhodovaní sa o návrate aj štátne podporné schémy, ako napr. Návrat domov s finančnou dotáciou.

Motivačné faktory pre návrat na Slovensko

LEAF 2019

Len **Slovákov v UK** vie viac motivovať konkrétna ponuka ako zmena politickej kultúry, čím sa ukazuje byť pre nich kvalitné pracovné zázemie ako hlavnou premennou pri zvažovaní výberu krajiny.

Krajina, v ktorej momentálne žijete	Faktory motivujúce k návratu							
	Konkrétna ponuka	Štátne podporné schémy	Praktické rady o návrate	Zmena politickej kultúry	Podnikateľské prostredie	Lepšie štátne služby	Iné	Spolu
Česko	27%	3%	0%	30%	11%	26%	4%	1458
Írsko	24%	6%	3%	32%	14%	19%	3%	211
Spojené kráľovstvo	32%	4%	2%	30%	11%	18%	4%	731
Spojené štáty	27%	4%	2%	27%	9%	26%	4%	201
Nemecko a Rakúsko	25%	2%	1%	28%	10%	31%	4%	702
Kontinentálna	23%	2%	1%	32%	12%	27%	3%	1048

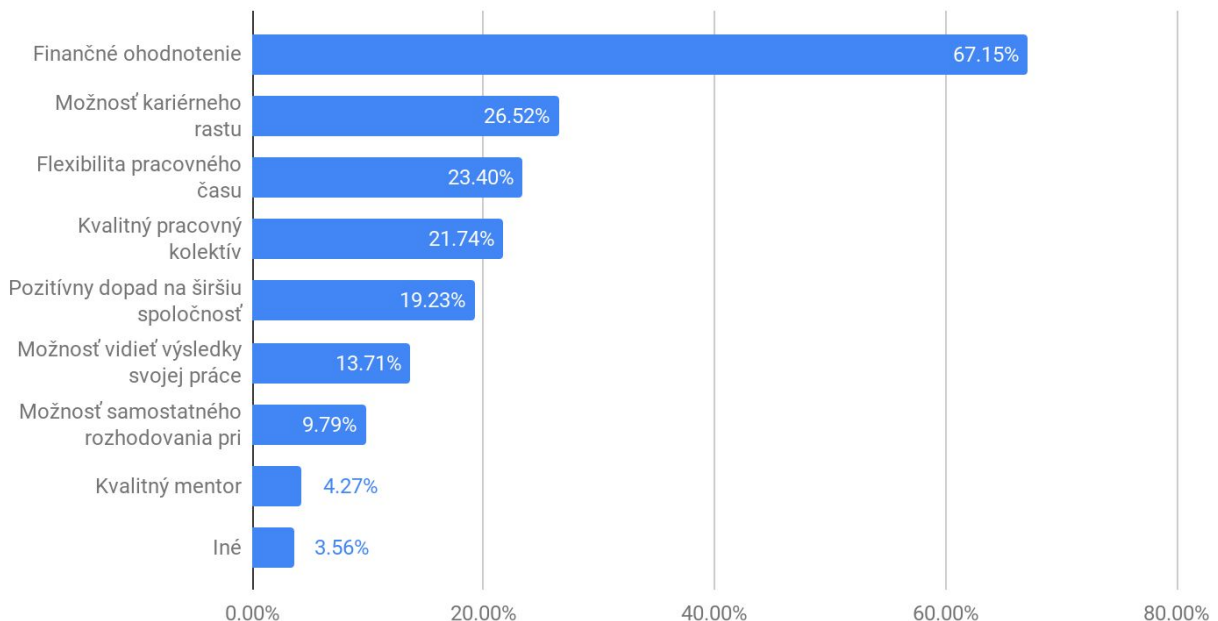
Európa								
Spolu	1142	128	44	1304	474	1105	154	4351

4. Zaujímavá pracovná príležitosť

Na otázku: „Aké sú pre Vás najdôležitejšie charakteristiky, ktoré musí mať pracovná príležitosť, aby bola pre Vás zaujímavá?“ neprekvapivo odpovedalo **67% respondentov odpoveďou „finančné ohodnotenie umožňujúce vyššiu životnú úroveň“**. Druhou najčastejšou odpoveďou bola možnosť kariérneho rastu (27%).

Charakteristiky pracovnej príležitosti, ktoré ju robia zaujímavou

LEAF 2019

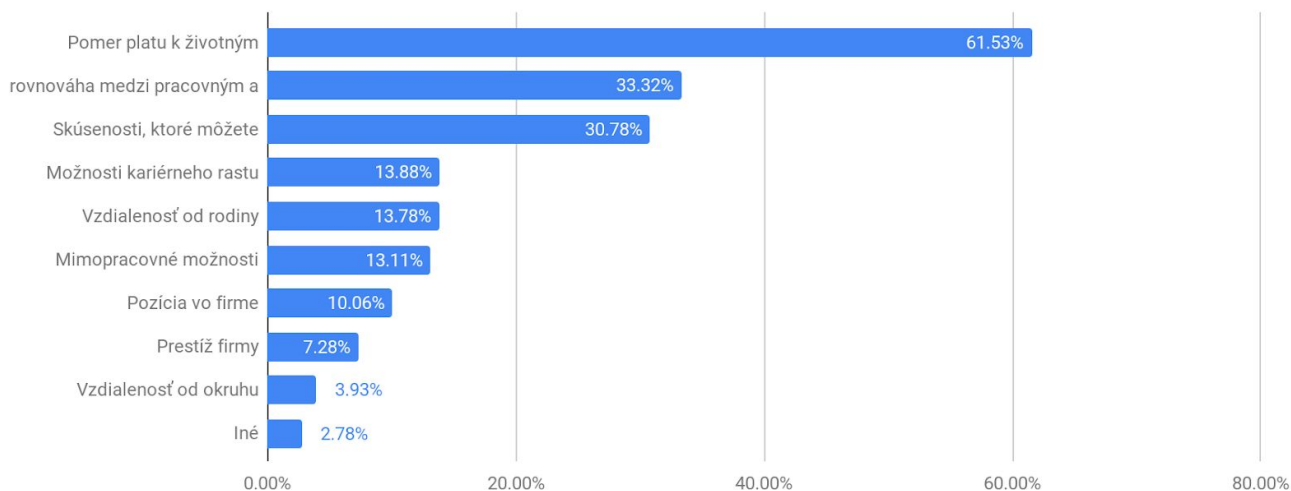

Pozn. autora: Jedná sa o otázku s výberom viacerých možností. Percentá reprezentujú pomer medzi počtom zvolení danej odpovede a respondentov, ktorí odpovedali na túto otázku.

Taktiež v otázke: „Ak by ste sa pri voľbe práce rozhodovali medzi zamestnávateľom na Slovensku a zamestnávateľom v zahraničí, ktoré z nasledujúcich faktorov by ste zvažovali?“ dominovala ekonomická odpoveď „Pomer platu k životným nákladom“ (62%), za ktorou nasledovala „Rovnováha medzi pracovným a súkromným životom“ (33%).

Faktory relevantné pri rozhodovaní sa medzi slovenským a zahraničným zamestnávateľom

LEAF 2019

Pozn. autora: Jedná sa o otázku s výberom viacerých možností. Percentá reprezentujú pomer medzi počtom zvolení danej odpovede a respondentov, ktorí odpovedali na túto otázku.

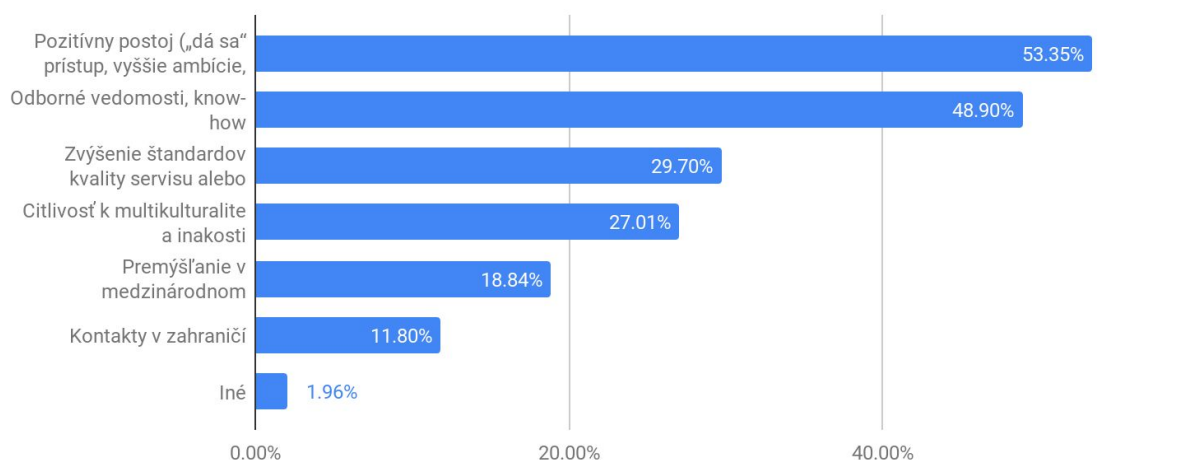
Na otázku: „**Vnímate na Slovensku organizáciu, pre ktorú by ste radi pracovali?**“ **odpovedalo až 82% opýtaných negatívne.** Zo zvyšných 528 respondentov 82 označilo spoločnosť ESET, ktorá dominuje tomuto rebríčku výrazným náskokom pred neziskovou organizáciou LEAF o 58 hlasov. Na ďalších miestach sa umiestnili firmy Sygic a Exponea a ministerstvá, primárne ministerstvo financií.

5. Pridaná hodnota, ktorú môžu poskytnúť Slováci v zahraničí pre Slovensko

Opýtaní jasne indikovali, že ako hlavnú pridanú hodnotu Slovákov zo zahraničia vnímajú v zmene mentálneho nastavenia (53%) a odborných vedomostiach (know-how) (49%).

Pridaná hodnota zahraničných Slovákov pre Slovensko

LEAF 2019

Pozn. autora: Jedná sa o otázku s výberom viacerých možností. Percentá reprezentujú pomer medzi počtom zvolení danej odpovede a respondentov, ktorí odpovedali na túto otázku.

Podobne ako v roku 2016, pozitívny postoj, tzv. “dá sa” prístup, považujú naprieč všetkými krajinami respondenti za najväčšiu pridanú hodnotu v rámci ich príspevku pre Slovensko zo zahraničia. Na druhom mieste sa umiestnili odborné vedomosti, ktoré si Slováci v ČR zvolili častejšie ako pozitívny postoj. U Slovákov žijúcich v Spojených štátoch bola tretia najčastejšie volená možnosť citlivosť k multikulturalite a inakosti, ktorým sú výraznejšie vystavený na dennej báze ako v prípade ČR alebo kontinentálnej Európy.

SPAP prieskum Slovákov v zahraničí - 2018

Krajina, v ktorej momentálne žijete	Čím by vedeli Slováci zo zahraničia prispieť k rozvoju SR?							
	Odborné vedomosti	Kontakty v zahraničí	Pozitívny postoj	Medzinárodný kontext	Zvýšenie štandardov kvality	Citlivosť k multikulturalite a inakosti	Iné	Spolu
Česko	30%	6%	28%	9%	15%	12%	0%	1489
Írsko	24%	3%	32%	7%	19%	12%	2%	203
Spojené kráľovstvo	26%	6%	27%	9%	15%	15%	1%	766
Spojené štáty	20%	8%	28%	12%	13%	19%	0%	210
Nemecko a Rakúsko	25%	8%	26%	9%	17%	14%	2%	730
Kontinentálna	25%	6%	28%	11%	14%	15%	1%	1051

Európa								
Spolu	1181	267	1232	424	682	619	44	4449

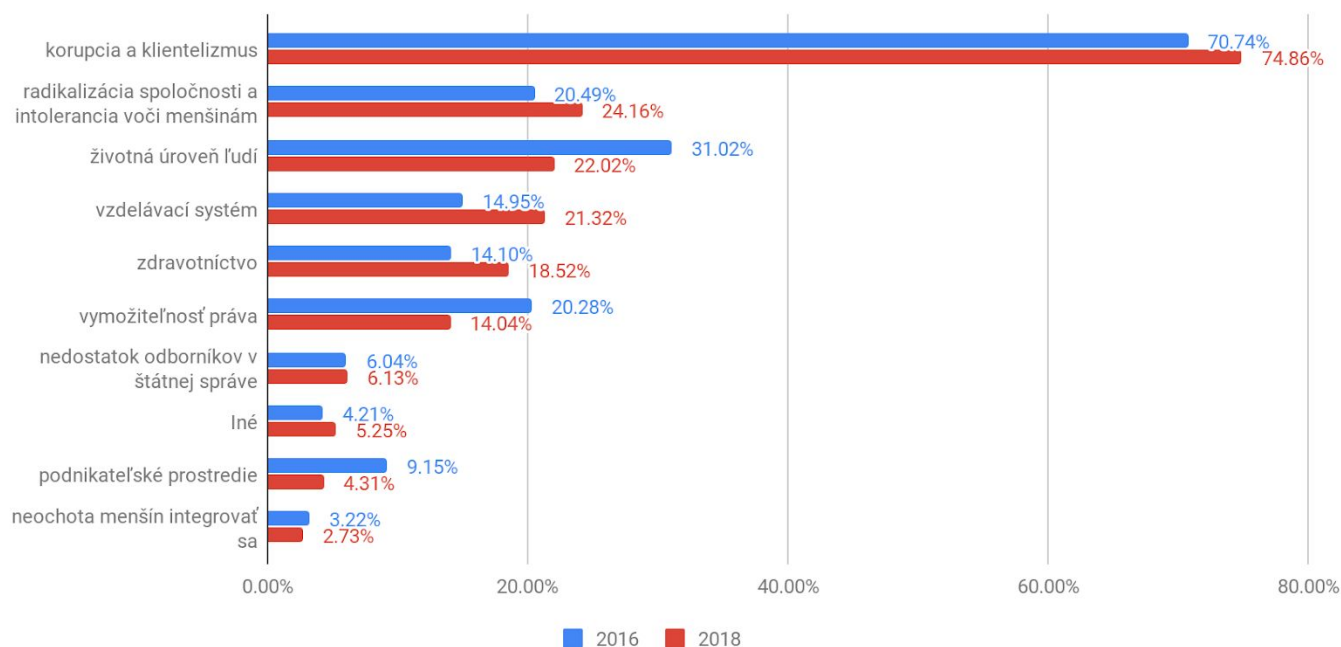
6. Slovensko očami Slovákov žijúcich v zahraničí

a) Problémy Slovenska

Slováci v zahraničí veľmi jednoznačne označujú korupciu, klientelismus a rodinkárstvo ako za najväčšie problémy Slovenska. V porovnaní s rokom 2016 sa opäť jedná o kontinuálny trend, ktorý sa nedá pripísať len zhoršeniu spoločenskej a politickej situácie v roku 2018. Najmenej volené odpovede sú neochota menšín integrovať sa, podnikateľské prostredie a nedostatok odborníkov v štátnej správe. Zvyšné odpovede sa umiestnili na veľmi podobných priečkach. **(Tabuľka 2018 v anexe)**

Celospoločenské problémy, ktoré Slovákov v zahraničí trápia

LEAF 2019

Pozn. autora: Jedná sa o otázku s výberom viacerých možností. Percentá reprezentujú pomer medzi počtom zvolení danej odpovede a respondentov, ktorí odpovedali na túto otázku.

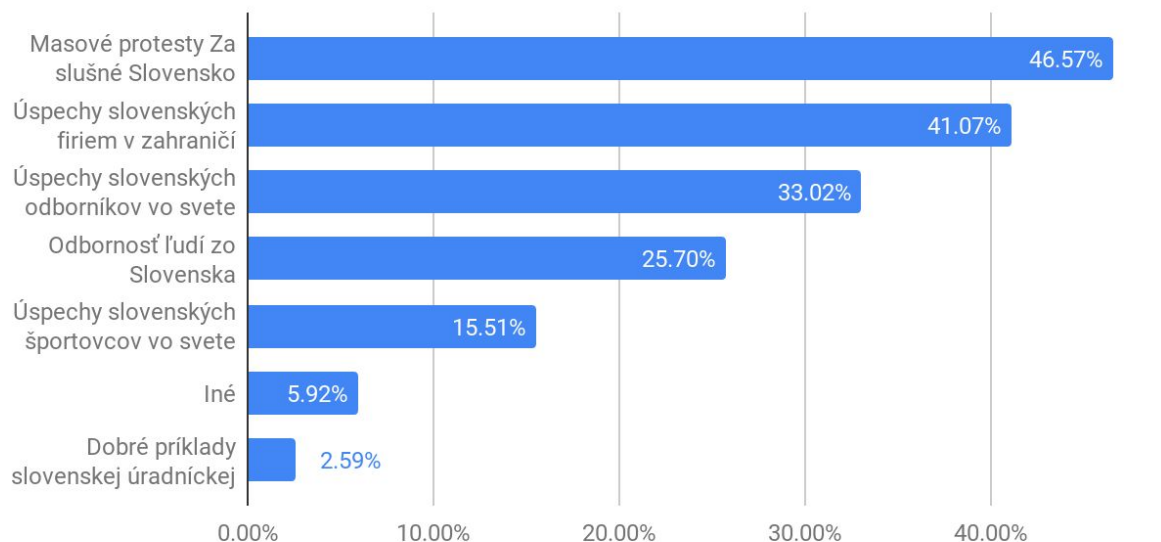
Tabuľka v prílohe

b) Pozitíva Slovenska

Masové protesty Za slušné Slovensko sú v roku 2018 vnímané ako najpozitívnejšia vec na Slovensku z vybraných možností. Sú vnímané pozitívnejšie ako úspechy slovenských firiem v zahraničí, ktoré boli druhou najčastejšou voľbou respondentov a ako aj úspechy slovenských odborníkov vo svete, ktoré skončili na treťom mieste. Naše veľmi silné športové úspechy prišli až po čase, kedy sme zbierali odpovede, inak by pravdepodobne na šport odkazujúca možnosť bola častejšie volená (v roku 2016 tomu tak bolo). **(Tabuľka 2018 v anexe)**

Pozitívne vnímané udalosti a úspechy na Slovensku

LEAF 2019

Pozn. autora: Jedná sa o otázku s výberom viacerých možností. Percentá reprezentujú pomer medzi počtom zvolení danej odpovede a respondentov, ktorí odpovedali na túto otázku.

Tabuľka v prílohe

Nový pohľad na faktory, ktoré môžu určovať zvažovanie návratu

- Komunita expatov
- Vzťahy a status
- Odbor a sektor
- Regresívny model s faktormi, ktoré najviac ovplyvňujú zvažovanie návratu

A) Komunita expatov

V prvom rade sme sa pozerali na to, či je frekvencia stretávania sa s ľuďmi zo Slovenska v zahraničí vo vzťahu so zvažovaním návratu. Výsledky prieskumu ukázali, že **čím častejšie sa Slováci v zahraničí stretávajú so svojimi krajanmi, tým silnejšia je ich vôľa vrátiť sa**. A naopak, tí, ktorí nie sú v zahraničí vôbec v kontakte s krajanmi, viac inklinujú k úplnému odmietaniu návratu.

Ako často ste v kontakte s ľuďmi zo SR?	Zvažujete návrat na Slovensko?				Spolu
	Návrat do 1 roka	Návrat dlhodobo	Nevylučujem návrat	Neplánujem sa vrátiť	
Na dennej báze, môj/moji spolubývajúci sú zo Slovenska	7%	31%	46%	16%	615
Na dennej báze, pracujem/študujem s niekým ďalším / ďalšími ľuďmi zo Slovenska	4%	25%	51%	20%	635
Krajanov stretávam aspoň raz za týždeň	4%	25%	54%	17%	450
Krajanov stretávam aspoň raz za mesiac	5%	18%	54%	23%	352
Krajanov stretávam zriedkavejšie než raz za mesiac	1%	14%	58%	28%	388
S v zahraničí žijúcimi Slováckmi nie som vôbec v kontakte	3%	15%	48%	34%	299
Iné	5%	30%	42%	23%	60
Spolu	118	643	1,431	607	2,799

Kontakt s krajanmi tak zohráva úlohu pojítka so Slovenskom a umožňuje expatom diskutovať domáce témy a možno aj otázky spojené s návratom. Na základe tohto predpokladu by mali mať aj komunity a ich sociálne aktivity vplyv na zvažovanie návratu, a to rovnakým smerom ako individuálny kontakt.

Preto sme sa Slovákov v zahraničí pýtali, či sa zúčastňujú aktivít, ktoré organizujú Slováci v mieste, kde žijú a ako často. Odpovede nám potvrdili, že aj v tomto prípade sledujeme pozitívny

vzťah so zvažovaním návratu, kedy pravidelnejšia účasť na takýchto aktivitách posúva expatov bližšie k zvažovaniu návratu ako ho od nich odrádza.

Zúčastňujete sa na aktivitách, ktoré organizujú Slováci v mieste, kde žijete?	Zvažujete návrat na Slovensko?				Spolu
	Návrat do 1 roka	Návrat dlhodobo	Nevylučujem návrat	Neplánujem sa vrátiť	
Áno, pravidelne	7%	36%	43%	14%	318
Áno, z času na čas sa zastavím	4%	26%	53%	17%	1,016
Nie, nezúčastňujem sa	3%	18%	52%	27%	1,465
Spolu	118	643	1,431	607	2,799

B. Vzťahy a status

Z našich osobných skúseností s prácou so Slovenskými diasporami sme vytvorili hypotézu, ktorá predpokladá značný vplyv partnerského života na zvažovanie návratu v dvoch oblastiach. Prvá sa týka zdieľania života s partnerom/kou v zahraničí, kedy ak respondent/ka nežije s partnerom/partnerkou v jednej domácnosti a partner/ka žije na Slovensku, bude podstatnejšie zvažovať návrat ako v prípade párov, ktoré spolu bývajú v zahraničí. Náš prieskum túto hypotézu potvrdil.

Máte manžela(ku) / stáleho partnera(ku)?	Zvažujete návrat na Slovensko?				Spolu
	Návrat do 1 roka	Návrat dlhodobo	Nevylučujem návrat	Neplánujem sa vrátiť	
áno, žijeme v spoločnej domácnosti v zahraničí	4%	19%	52%	26%	1893
áno, ale nežijeme v spoločnej domácnosti	3%	23%	52%	22%	232
áno, partner/ka žije na Slovensku	12%	45%	35%	7%	110
nie, nemám	4%	28%	50%	17%	956
Spolu	133	726	1619	713	3191

Tieto výsledky sa však dali očakávať. Vplyv partnerskej otázky na zvažovanie návratu sme preto chceli otestovať na niečom menej očividnom. Spýtali sme sa preto Slovákov v zahraničí, či ich partner/ka pochádza zo Slovenska. Výsledok veľmi jednoznačne hovorí o tom, že expati s partnermi/kami so Slovenskou národnosťou inklinujú k zvažovaniu návratu viac ako v prípade expatov s partnermi/kami inej národnosti.

Je Váš partner / Vaša partnerka zo Slovenska, alebo pochádza z inej krajiny?	Zvažujete návrat na Slovensko?				Spolu
	Návrat do 1 roka	Návrat dlhodobo	Nevylučujem návrat	Neplánujem sa vrátiť	
Môj partner / moja partnerka pochádza zo Slovenska	6%	29%	48%	17%	1,234
Môj partner / moja partnerka nepochádza zo Slovenska	2%	9%	55%	34%	1,001
Spolu	91	454	1,139	551	2,235

Z hľadiska sociálneho statusu naše dáta poukazujú na to, že študenti majú väčšiu tendenciu zvažovať návrat ako Slováci zamestnaní v zahraničí. Tento trend sme očakávali, keďže študenti majú menej jasné predstavy o tom, čomu sa budú venovať a kde sa tomu budú venovať, a preto si možnosť návratu nechávajú otvorenú (rovnako ako ďalšie iné možnosti).

Súčasný status	Zvažujete návrat na Slovensko?				Spolu
	Návrat do 1 roka	Návrat dlhodobo	Nevylučujem návrat	Neplánujem sa vrátiť	
Vysokoškolský/á študent/ka	3%	36%	44%	17%	706
Zamestnanec/kyňa, podnikateľ/ka	4%	19%	53%	24%	2,199
Nezamestnaný/á a neštudujúci/a	8%	17%	56%	19%	84
Iné	4%	21%	51%	24%	202
Spolu	133	726	1,619	713	3,191

C. Odbor a sektor

Vzhľadom k tomu, že jednou z našich hlavných náplní ako programu pre Slovákov v zahraničí je prilákanie šikovných Slovákov domov, a to najmä prostredníctvom kvalitnej ponuky pracovných príležitostí, zamerali sme sa v analýze výsledkov prieskumu aj na študijný odbor pri študentoch a pracovný sektor pri zamestnaných vo vzťahu k zvažovaniu návratu.

Najväčší príklon k návratu do jedného roka vykazujú študenti medzinárodných vzťahov, európskych štúdií a politológie. Či už to je podmienkou praxe na domácom ministerstve v prípade medzinárodných vzťahov alebo záujmom o domácu politiku v kontexte EÚ, len 10% sa neplánuje vrátiť na Slovensko. Na druhej strane spektra sú inžinieri, z ktorých až 1/3 neplánuje návrat.

Študijný odbor	Zvažujete návrat na Slovensko?				Spolu
	Návrat do 1 roka	Návrat dlhodobo	Nevylučujem návrat	Neplánujem sa vrátiť	
Architektúra a stavebníctvo	5%	42%	32%	21%	19
Business a manažment	4%	37%	39%	19%	114
Ekonomika a financie	4%	41%	40%	14%	104
Environmentalistika a poľnohospodárstvo	0%	23%	62%	15%	13
História	0%	42%	42%	17%	12
Informačné technológie	1%	35%	50%	14%	101
Inžinierstvo a výroba	0%	34%	37%	29%	35
Komunikácia a médiá	4%	25%	50%	21%	24
Matematika a štatistika	0%	42%	45%	13%	38
Medicína a starostlivosť o zdravie	0%	25%	50%	25%	52
Medzinárodné vzťahy, európske štúdiá a politológia	10%	39%	42%	10%	72
Právo	4%	33%	46%	17%	24
Prírodné vedy	2%	40%	38%	19%	84
Psychológia	8%	38%	31%	23%	13
Sociológia a sociálna práca	0%	0%	80%	20%	10
Štúdium jazykov	3%	31%	49%	18%	39
Umenie a dizajn	3%	41%	41%	14%	29
Vzdelávanie a pedagogika	0%	58%	25%	17%	12
Iné	3%	36%	41%	20%	61
Spolu	27	311	369	149	856

V prípade **pracovného sektoru** je situácia odlišná a podstatne podmienená momentálnym smerovaním nášho priemyslu. **Z automobilového sektoru totiž viac ako 1/3 zvažuje návrat v dlhodobom horizonte** a 5% do jedného roka, pričom len 18% odmieta návrat. Naopak expati zamestnaní v energetickom priemysle až v pomere 35% nepočítajú s návratom na Slovensko.

Pracovný sektor	Zvažujete návrat na Slovensko?				Spolu
	Návrat do 1 roka	Návrat dlhodobo	Nevylučujem návrat	Neplánujem sa vrátiť	
Automobilový priemysel	5%	32%	46%	18%	101
Energetika	4%	25%	37%	35%	52
Farmaceutický priemysel	0%	7%	61%	31%	83
Financie a bankovníctvo	1%	15%	62%	22%	221
IT a technologický sektor	4%	19%	53%	24%	501
Kreatívny priemysel	4%	15%	57%	24%	97
Marketing a PR	7%	16%	55%	23%	122
Média	6%	9%	59%	25%	32
Mimovládne organizácie	2%	13%	64%	21%	56
Poradenstvo	1%	15%	65%	19%	89
Práva	0%	12%	58%	30%	43
Telekomunikácie	3%	26%	38%	32%	34
Vládny sektor a regionálna správa	4%	23%	49%	24%	83
Vývoj nehnuteľností a architektúra	0%	22%	57%	22%	51
Iné	6%	21%	49%	25%	916
Spolu	102	470	1304	605	2481

D. Regresívny model s faktormi, ktoré najviac ovplyvňujú zvažovanie návratu

Na záver sme všetky nezávislé premenné, a teda faktory, ktoré najviac ovplyvňujú zvažovanie návratu, vložili do regresívneho modelu a skúmali sme ich predvídaciu silu vo vzťahu k zvažovaniu návratu.

Výsledky sú z časti prekvapujúce, keďže jednoznačne ukazujú, že **najsilnejšiu predpovednú hodnotu má národnosť partnera a čas strávený v zahraničí**. Najviac ovplyvňuje zvažovanie návratu to, ako samotný návrat respondenti vnímajú (čím horšie vnímajú návrat tým menej nad ním uvažujú). Tento vzťah je však ľahko predvídateľný a očividný, preto by sme pozornosť mali venovať zvyšným faktorom ovplyvňujúcim zvažovanie návratu.

To, či partner/ka pochádza zo Slovenska najviac v našom modeli rozhoduje o tom, či sa respondent zvažuje vrátiť na Slovensko. Ak je partner/ka Slováč/enka, respondent inklinuje k možnostiam návratu. Ak nie, zvyšuje sa pravdepodobnosť, že sa nevráti. Pri navýšení o jednu štandardizovanú jednotku v premennej "národnosť partnera" sa jeho odpoveď pri závislej premennej zvýši o 0.235 štandardizovanej jednotky závislej premennej.

Taktiež čas strávený v zahraničí nám ukazuje, že čím dlhšie je respondent vonku, tým menej zvažuje návrat. Tretia premenná, ktorá ukázala zaujímavé vzťahy v spojení so zvažovaním návratu je účasť na komunálnom živote Slovákov v zahraničí. Čím častejšie sa respondent zúčastňuje týchto aktivít, tým viac zvažuje návrat.

Zvažujete návrat?	Coef.	Std. Err.	t	P>t	Beta
Frekvencia kontaktu so SK	0.0126074	0.0101242	1.25	0.213	0.0287221
Účasť na soc. aktivitách krajanov	0.0969177	0.0250225	3.87	0	0.0828603
Národnosť partnera	0.3718343	0.0352918	10.54	0	0.2352928
Sociálny status	-0.016861	0.0233718	-0.72	0.471	-0.0151735
Čas v zahraničí	0.0169284	0.0035898	4.72	0	0.1265497
Posielanie zárobku domov	0.2098216	0.0556874	3.77	0	0.0775886
Vnímanie návratu	0.3524923	0.0174176	20.24	0	0.4088781
Vek	-0.0048906	0.0030678	-1.59	0.111	-0.0455339
Vzdelanie	0.0000433	0.0171279	0	0.998	0.0000523
Pohlavie	-0.0734967	0.033136	-2.22	0.027	-0.0459311
Vedomie o LEAF	0.0456864	0.0347696	1.31	0.189	0.0275926
_cons	10.48195	6.127044	1.71	0.087	.

Annex

Tabuľky s porovnaniami medzi krajinami, zvyšné tabuľky môžete nájsť v priloženom dokumente.

Návrat na Slovensko/ krajiny - 2018

Krajina, v ktorej momentálne žijete	Zvažujete návrat na Slovensko?				
	Návrat do 1 roka	Návrat dlhodobo	Nevylučujem návrat	Neplánujem sa vrátiť	Spolu
Česko	3%	21%	52%	24%	849
Írsko	9%	21%	42%	28%	127
Spojené kráľovstvo	6%	31%	46%	17%	438
Spojené štáty	4%	32%	48%	16%	116
Nemecko a Rakúsko	2%	16%	56%	25%	439
Kontinentálna Európa	4%	25%	50%	21%	618
Spolu	106	607	1.307	567	2.587

Návrat na Slovensko/ krajiny - 2016

Skupina krajín	Návrat do 1 roka	Návrat dlhodobo	Nevylučujem návrat	Neplánujem návrat
Česká republika	2%	15%	52%	31%
Britské ostrovy	5%	32%	40%	22%
Kontinentálna Európa	4%	24%	51%	22%
Rakúsko a Nemecko	3%	20%	50%	27%

Severná a Južná Amerika	4%	21%	49%	26%
Severná Európa	5%	21%	49%	25%
Južná Európa	3%	21%	51%	26%
Ázia a Austrália	8%	19%	47%	25%
Afrika a Blízky východ	2%	33%	46%	18%
Stredná a východná Európa	6%	30%	49%	13%

Faktory motivujúce k návratu - 2018

Krajina, v ktorej momentálne žijete	Faktory motivujúce k návratu							
	Konkrétna ponuka	Štátne podporné schémy	Praktické rady o návrate	Zmena politickej kultúry	Podnikateľské prostredie	Lepšie štátne služby	Iné	Spolu
Česko	27%	3%	0%	30%	11%	26%	4%	1458
Írsko	24%	6%	3%	32%	14%	19%	3%	211
Spojené kráľovstvo	32%	4%	2%	30%	11%	18%	4%	731
Spojené štáty	27%	4%	2%	27%	9%	26%	4%	201
Nemecko a Rakúsko	25%	2%	1%	28%	10%	31%	4%	702
Kontinentálna Európa	23%	2%	1%	32%	12%	27%	3%	1048
Spolu	1142	128	44	1304	474	1105	154	4351

Problémy SR očami Slovákov v zahraničí 2018

Krajina, v ktorej momentálne žijete	Problémy SR									Iné
	Korupcia, klientelizmus a rodinné väzby	Vzdelávací systém	Zdravotníctvo	Vymožiteľnosť práva	Radikalizácia a intolerancia	Neochota menšín integrovať sa	Životná úroveň ľudí	Podnikateľské prostredie	Nedostatok odborníkov v štátnej správe	
Česko	39%	13%	10%	7%	13%	1%	8%	2%	4%	2%
Írsko	46%	4%	4%	11%	7%	2%	20%	2%	2%	3%
Spojené kráľovstvo	39%	11%	4%	8%	18%	1%	10%	3%	3%	2%
Spojené štáty	41%	12%	10%	7%	19%	0%	5%	2%	2%	1%
Nemecko a Rakúsko	35%	10%	15%	7%	8%	2%	16%	1%	3%	3%
Kontinentálna Európa	39%	12%	11%	7%	11%	1%	11%	2%	2%	3%
Spolu	1724	522	433	335	562	63	478	90	143	116

Pozitíva SR očami Slovákov v zahraničí 2018

Krajina, v ktorej momentálne žijete	Pozitíva SR							Iné:
	Odbornosť ľudí	Úspechy slovenských firiem v zahraničí	Úspechy slovenských firiem doma	Úspechy slovenských odborníkov vo svete	Úspechy slovenských športovcov vo svete	Masové protesty Za slušné Slovensko	Dobré príklady slovenskej úradníckej praxe	
Česko	13%	26%	3%	19%	7%	30%	2%	3%

Írsko	19%	20%	3%	18%	13%	20%	2%	6%
Spojené kráľovstvo	13%	24%	3%	20%	8%	27%	3%	2%
Spojené štáty	18%	18%	4%	18%	7%	30%	1%	4%
Nemecko a Rakúsko	16%	21%	4%	19%	10%	24%	1%	4%
Kontinentálna Európa	13%	25%	3%	19%	11%	25%	1%	3%
Spolu	573	975	123	781	353	1096	64	129